

Shri Raghunatha Temple MSS. Library,
JAMMU

No. ११५१-घ

Title आत्मबोधः

Author श्री शङ्कराचार्य

Extent ११ Age

Subject वेदान्तशास्त्रम् . सम्पूर्णम्

नं० ११५१-घ

ब्रह्मसूत्रः

११ प्र० (वेदान्तशास्त्रम्)

पत्राणि ११ (सम्पूर्णम्)

नं० ११५१-घ

कर्त्ता श्रीशङ्कराचार्यः

नं० २९५९५
आत्मबोधः
११ पत्राणि
वेदान्तशास्त्रम्
संस्कृतम्
कले श्रीशङ्कराचार्यः

अ.बो.
१

श्रीगणेशायनमः॥ शतमखपूजितपादंश
तपप्रमनसोप्यगोचराकारं विकसितजल
रुहनेत्रंसीताछायांकमाश्रयेणमं १॥ तपोभि
क्षीणपापानांशान्तानींवीतरागिणां मुमुक्ष
णामपेक्षोयमात्मबोधोभविर्द्यतेतेबोधोन्य
साधनेः भ्योहिसाक्षान्मोक्षैकसाधनं॥ पा
कस्यवद्भिवत्ज्ञानंविनामोक्षोनसिध्य

राम
१

ति ३॥ अविरोधितया कर्मणा विद्यां विनि
वर्तते ॥ विद्याविद्यानिहंसेव तेजस्त्रिमिर
संघवत् ४ परिच्छिन्नश्वाज्ञानान्नं न्नाशो स
तिकेवलः ॥ स्वयंप्रकाशतेत्यात्मा मेघापायै
शुमानिव ५ अज्ञानकलुषं जीवं ज्ञानाभ्या
साद्विनिर्मलं कृत्वा ज्ञानं स्वयं नश्येत्तज्जलं
कृतकरेणुवत् ६ संसारस्वनवन्तु लोराग

अ.बो.

२

२

द्वेषादिसंकुलः स्वकाले सत्यवद्भानिप्रबोधे सत्य
वद्भवेत् ७ तावत्सत्यं जगद्भानि शुक्तिकारुज
तं यथा ॥ यावन्न जायते ब्रह्म सर्वाधिष्ठानमद्भ
यं ॥ ८ ॥ सच्चिदात्मन्यनुस्यूते नित्ये विस्मो प्रक
ल्पिताः व्यक्तयो विविधाः सर्वा हाटकैकटका
दिवत् ॥ ९ ॥ यथा काशो हृषीकेशो नानोपाधि
गतोऽपि भुः तद्देहाद्भिन्नवद्भानि तन्नाशकै

राम

२

वलोभवेत् १० नानोपाधिवशादेवजातिना
माश्रमादयः आत्मन्यारोपितास्त्रोयेरसर्व
णादिभेदवत् ११ पंचीकृतमहाभूतं संभ
वं कर्मसंचितं ॥ शरीरं सुखदुखानां भोगा
यतनमुच्यते १२ पंचप्राणमनोबुद्धिर्देहो
दियसमन्वितं ॥ अपंचीकृतभूतौ त्वं स
क्ष्मांगं भोगसाधनं १३ अनाद्यविद्यानि

अ. बो.

३

3

। वाचाकारणोपाधिरुच्यते ॥ उपाधिभित्तया
दस्यमात्मानमवधारयेत् १४ पंचकोशादिः
योगेन तत्तन्मय इव स्थितः शुद्धात्मानो लवस्त्रा
दियोगेन स्यादिको यथा १५ वपुस्तथादिभिः
कोशैर्युक्तं युक्त्यावघाततः आत्मानमंत
रं शुद्धं विनिविद्या तंदुलं यथा १६ सदा सर्व
गतोऽप्यात्मानसर्वत्रावभासते बुद्धावेवाव

राम

३

भासेतस्वच्छेषप्रतिबिबवत् ॥ १७ ॥ हेहेंद्रियमनो
बुद्धिप्रकृतिभ्योविलक्षणं तद्वृत्तिसाक्षिणं
विंध्यादात्मानंराजवत्सदा १८ व्याहृतेष्विंद्रि
येषात्मायापारीवाविवेकिनां दृश्यतेभेषुधा
वमुधावन्निवयथाशशी १९ आत्मचेतन्य
माश्रित्यदेहेंद्रियमनोधियः स्वकीयार्थेषु
वर्ततेसूर्यालोकैयथाजनाः २० देहेंद्रियगु

अ.बो
४

णान्कर्माण्यमलेसच्चिदात्मनि अध्यसंयवि
वेकेनगगनेनीलतादिवत् २१ अज्ञानान्मा
नसोपाधेः कतृत्वादीनिवात्मनि कल्प्यंते
बुगतेचंद्रेचलनादियथांभसा २२ रागेच्छा
मुखदुःखादिबुद्धौसत्तांप्रवर्तते सुषुप्तौना
स्तितन्माशेतस्माद्बुद्धेस्तुनात्मनः २३ प्रका
शोर्कस्यतोयस्यशैत्यंमग्नेर्यथोष्णता स्वभा

राम
४

वसश्चिदानंदनित्यनिर्मलचात्मानः २४ आत्म
नः सच्चिदंशश्चबुद्धेर्देहिनिरिति द्वयं संयोज्येवा
विवेकेन जानामीति प्रवर्तते २५ आत्मनो
विक्रियानास्त्रिबुद्धेर्बोधोन जातिरिति जीवः
सर्वमलं ज्ञात्वा कर्ता दृष्टेति मुह्यति २६ रज्जुस
र्पवदात्मानं जीवो ज्ञात्वा भयं वहेत् नाहं जी
वः परात्मेति ज्ञातश्चेन्निर्भयो भवेत् २७ आ

अबो

५

त्मावभासयत्येकोबुद्ध्यादीनीन्द्रियाणि हि दी
पायटादिवत्सात्मांजडैस्तेर्नावभास्यते २५ स्व
बोधेनान्यबोधेच्छाबोधरूपतयात्मनः नदी
पस्यान्यदीपेच्छायथासात्मप्रकाशने २६
निषिध्यनिखिलोपाधीर्नेतिनेतीतिवाक्य
तः विद्यादेवक्यंमहावाक्येजीवात्मपरमात्म
नोः ३० अविद्यकंशरीरादिदृश्यंबुद्बुदवत्स

राम

५

रं एतद्विलक्षणं विंघादहं ब्रह्मेति निर्मलं ३१
देहान्पत्नान्मेजन्मजराकार्यलयादयः
शब्दादिविषयेः संगो निरिन्दियतयानच ३
२ अमनस्त्वां न मे दुःख राग द्वेष भयादयः
अप्राणो ह्यमनाः शुभ्र इत्यादिश्रुतिशास
नात् ३३ एतस्माज्जायते प्राणो मनः सर्वे
दिपाणि च खं वायुर्ज्योतिरपश्च पृथ्वी वि

अ.बो.
६

श्वस्यधारिणी ३४ निर्गुणो निष्क्रियो नित्यो
निर्विकल्पो निरंजनः निर्विकारो निराकारो
नित्यमुक्तो स्मिन्निर्मलः ३५ अहमाकाशव
त्सर्वे बहिरंतर्गतोऽसुतः सदा सर्वसमः शु
द्धो निःसंगो निर्मलोऽचलः ३६ अहमित्य
शुद्धविमुक्तैकमखंडानंदमद्वयं सत्यं ज्ञा
नमनंतं यत्परं ब्रह्माहमेव तत् ३७ एवं

राम
६

निरंतरं कृत्वा ब्रह्मेवास्मीति वासना हृत्य
विद्याविशेषान् रोगानिवरसायनं ॥ ३० ॥ वि
विकृतदेशास्मीति नो विरगो विजितेन्द्रियः भा
वयेदेकमात्मानं तमनंतमनन्यधीः ॥ ३१ ॥ आ
त्ममेवाखिलं दृश्यं प्रविलाप्य धिया सुधीः
भावयेदेकमात्मानं निर्मलाकाशवत्सदा
४० रूपवर्णादिकं सर्वं विहाय परमार्थवि

अ. बो. ७
७
त परिपूर्णचिदानंदस्वरूपेणावतिष्ठते ४१
ज्ञातज्ञानज्ञेयभेदः परेनात्मनि विद्यते पर
नंदैकरूपत्वाद्दीप्यते स यमेव तत् ४२ एव
मात्मारणो ध्याने मथने सततं कृते उदिता
वगतिर्ज्वालि सर्वाज्ञाने धनं दहेत् ४३ अ
रुणैव बोधेन पूर्वं संतमसे हृते तत आ वि
र्भवेदात्मा स यमेवां शुमानिव ४४ आत्मा

एव
७

तु सततं प्राप्तोऽप्यप्राप्तवद्विद्यया। तन्ना
शे प्राप्तवद्भानि स्वकंटाभरणं यथा ४५
स्थाणो पुरुषवद्भान्या कृता ब्रह्मणि जीव
ता जीवस्य तात्त्विके रूपे तस्मिन् दृष्टे निव
र्तते ४६ तत्त्वस्वरूपानुभवा दुःसन्नं ज्ञान
मंजसा अहंममेति चाज्ञानं बाधते दिग्
भ्रमं यथा ४७ सम्प्राप्तिज्ञानवाग्योगी

अ.बो.

८

४

स्वात्मन्येवाखिलं स्थितं एकं च सर्वमात्मानं
मीक्षते ज्ञानचक्षुषा ४८ आत्मैव दं जगत्स
र्वमात्मनो न्यन्नविद्यते मृदो यद्दृष्टादीनि
श्वात्मयेन सर्वमीक्षते ४९ जीवन्मुक्तस्तु
तद्विद्वान्पूर्वोपाधिगुणां स्पृजेत् सच्चिदा
नंदरूपत्वाद्भजेद्भ्रमरकीटवत् ५० तीर्त्वा
मोहार्णवं हत्वा रागद्वेषादिरक्षसान् ॥ यो

राम

८

गीशांतिसमायुक्तोऽर्जुनोऽपि राजते ५
१ बाह्यानि तस्य सुखासक्तिं हित्वात्मसुखं
निर्वृतः घटस्तदीपवत्सुखं मन्तरेव प्रकाश
ते ॥ ५२ ॥ उपाधिस्तोऽपि तद्धर्मैर्न लिप्तोऽप्यो
मवन्मुनिः सर्वविन्मूढवर्तिषेदसक्तो वा
युञ्जरेत् ५३ उपाधिविलयाद्विज्ञो निर्वि
शेषविज्ञेन्मुनिः जले जलं वियध्योऽग्निस्ते

अ. बो.
९

जस्तेजासिवायथा ५४ यत्लाभान्नापरो
लाभोयत्सुखान्नापरं सुखं यत्ज्ञानान्नाप
रं ज्ञानं तद्ब्रह्मेत्यवधारयेत् ५५ यदृष्टाना
परं दृश्यं यद्भूतान पुनर्भवः यज्ञात्त्वानां परं
ज्ञेयं तद्ब्रह्मे ५६ तीर्थगर्ध्वमथः पूर्णसंखि
दानं दमदयं अनंतं नित्यमेकं यत् ५७ अ
तद्व्यावृत्तिरूपेण वेदांते लक्ष्यते व्ययं अ

राम
९

खंडानंदमेकयुतद्वये. ५८ अखंडानंदरू
पस्यतस्यानंदलवाश्रिताः ब्राह्माद्यास्मा
रतम्येनभवंत्यानंदिनोलंवाः ५९ तद्युक्तम
खिलवस्तुव्यवहारस्तदंनितः तस्मात्सर्व
गतं ब्रह्मक्षीरे सपिरिवाखिले ६० अनण्व
स्तुलमहत्सुमदीर्घमजमव्ययं अरूपगु
णवर्णारख्यं तद्वये. ६१ यद्गानैर्भासतेका

अ. बो.
१०

१०
हीनभास्येयत्तुनभास्यते येन सर्वमिदं भा
ति॥ ६२॥ स्वयमंतर्गतं व्याप्य भासयन् नखि
लं जगत् ब्रह्म प्रकाशते वह्निप्रतप्ताय सर्पि
उवत्॥ ६३॥ जगद्विलक्षणं ब्रह्म णो न्यून किं
चन॥ ब्रह्मान्यद्वाति चेन्मिथ्या यथा मरु मरी
चिका ६४ दृश्यते श्रूयते यद्यद्ब्रह्म णो न्यून
किंचनं तत्त्वज्ञानाच्च तद्ब्रह्म सच्चिदात्मानं

राम
१०

दमद्वयं ६५ सर्वगं सच्चिदात्मानं ज्ञानचक्षु
निरीक्षते अज्ञानचक्षुर्नेह्येतभासंतं भाव
मंधवत् ६६ श्रवणादिभिरुद्दीप्तो ज्ञानाग्नि
परितापितः जीवः सर्वमलान्मुक्तः स्वर्ग
वद्योतते स्वयं ६७ हृदा काशोदितो ह्यात्मा
बोधमानुस्मयोपहृतः सर्वव्यापी सर्वधारी
भाति सर्वप्रकाशते ६८ दिग्देशकालाद्यन

अबो ॥
॥११॥

पेक्ष सर्वगः शीतादित्यसुखं निरंजनं
यस्त्वात्मतीर्थं भजते विनिष्क्रियः स सर्व
वित्सर्वगतो मृतो भवेत् ॥६९॥ ६९॥ इति श्री
मत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीमच्छंकर
राचार्यविरचितं आत्मबोधः समाप्तः ॥ ७॥

॥राम॥
॥११॥